

Elemzések a gazdasági és
társadalompolitikai döntések
előkészítéséhez 25.

2001. május

Budapest, 2001 . augusztus

Az elemzés a Miniszterelnöki Hivatal megrendelésére készült.

Készítette: Gábos András

TÁRKI
Társadalomkutatási Intézet Rt.
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: 309-7676
Fax: 309-7666
E-mail: tarki@tarki.hu
Internet: www.tarki.hu

Összegzés

A TÁRKI 2001. májusában Omnibusz-adatfelvételt végzett 1524 fős, országos mintán. A minta valószínűségi minta, mely többlépcsős, arányosan rétegzett kiválasztással készült. A minta fő jellemzője, hogy minden felnőtt embernek egyenlő volt az esélye arra, hogy ő legyen a válaszadásra felkért személy. A kiválasztott személyek egy részének kiesése (válaszmegtagadások, elköltözések, stb.) miatti mintatorzulást négydimenziós (korcsoport, nem, iskolai végzettség, lakóhely) súlyozással korigálták. A mintavételi eljárásból fakadó hibahatár $\pm 2,6\%$. Ez azt jelenti, hogy - mintavételi okokból - a teljes mintából becsült adatok 95%-os valószínűséggel ennél nagyobb mértékben nem térnek el azokról, melyeket a teljes népesség megkérdezése esetén regisztrálnánk. A teljes hiba ennél nagyobb lehet az adatfelvétel pontosságának és a kérdésekre adott érvényes válaszok arányának függvényében.

Az adatfelvétel eredményeit az alábbiak szerint összegezhetjük:

- Folytatódott a saját anyagi helyzettel és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos kilátásoknak 1999. vége óta tartó, fokozatosan javuló tendenciát mutató alakulása, de az előző hónaphoz képest történt változások önmagukban nem szignifikánsak. Nem jelentős a saját anyagi, illetve az ország gazdasági helyzetének megítélésébe történt változás sem, és mindkét adat a 2000. tavasza óta tartó, leginkább stagnálásnak nevezhető folyamatba illik. Számottevő kapcsolatot találtunk nemcsak egyes társadalmi és demográfiai jellemzők, hanem a fogyasztási-vagyoni hierarchiában elfoglalt pozíció és az előbbi mutatók értéke között is. Általában elmondható, hogy minél előrébb foglal helyet valaki ezekben a fogyasztási és vagyoni rangsorokban, annál kedvezőbben ítéli meg saját anyagi és az ország gazdasági helyzetét, illetve annál optimistábbnak mutatkozik a jövőbeli kilátásokkal kapcsolatban e két dimenzióban.
- Kismértékű, negatív irányú változás következett be az ellenzék eddigi tevékenységének megítélésében. Ennek nyomán a kormányzat megítélése ez év májusában pozitívabb volt a magyar lakosság körében, mint az ellenzéké. A társadalmi és a fogyasztási-vagyoni hierarchia magasabb szintjein elhelyezkedők elégedettebbek a kormány eddigi tevékenységével, mint a rosszabb helyzetben lévők, bár ebben a hónapban a fogyasztási dimenzióban a kapcsolat nem olyan egyértelmű, mint áprilisban volt. Az ellenzék tevékenységének megítélése nem mutat egyértelmű kapcsolatot ezekkel a háttérváltozókkal, vagyis az ellenzék megítélésében nem találunk jelentős különbségeket a különböző társadalmi, demográfiai és fogyasztási csoportok között.
- A magyar lakosság – más inflációs kutatások eredményeivel összhangban – jelentősen, mintegy kétszeresen felülbecsli az infláció éves mértékét. A felsőfokú végzettségűek és a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók között az átlagosnál magasabb volt a helyesen becslők aránya. Az élelmiszerárak emelkedését a lakosság több, mint kétharmada nagyobb mértékűnek érezte az elmúlt 12 hónapban, mint az áremelkedéseket általában.
- A kormány inflációs prognózisára vonatkozóan a magyar lakosság által adott érvényes válaszok átlaga nagyjából megegyezik az idén áprilisban, tehát még az adatfelvételt megelőző időszakban módosított előrejelzés mértékével. A válaszok szórása azonban egy bizonytalanabb informáltságról tanúskodik. A megkérdezettek a kormány által tervezettnél lényegesen magasabb, 18-20%-os inflációra számítanak ebben az évben. Arra a kérdésre, hogy a tervezett és a

várható infláció közötti különbség milyen okokra vezethető vissza, a válaszadók elsősorban külső gazdasági okokat, másodsorban a kormányzat hozzá nem értését, harmadsorban a kormány szándékos alultervezését jelölték meg. A tervezett és a ténylegesen mért éves fogyasztói árindex közötti különbség a magyar lakosok többsége szerint a korábbi években is megvolt, függetlenül attól, hogy éppen milyen színvetű kormány volt hatalmon.

- A magyar lakosság több, mint kétharmada a differenciált nyugdíjmelés híve és csak egynegyedük támogatná a mindenki számára azonos mértékű emelést. A nyugdíjmelés idei 13,8%-os mértékéről – az várható infláció mértékéről alkotott véleményekkel összhangban – a többségnek az a véleménye, hogy a nyugdíjasok életszínvonala ennek nyomán az idei évben alacsonyabb lesz, mint tavaly volt, vagy nem változik.
- A magyarok közel egynegyede nem veti el a munkavállalás gondolatát egy, a jelenlegi Európai Unióhoz tartozó tagállamban az ország csatlakozását követő időszakban, azonban csak 7%-uk teljesen határozott ebben a kérdésben. A csehek között a majdani munkavállalást komolyan gondolók aránya ennél kisebb: 4%, a lengyelek között viszont magasabb: 13%. A munkavállaláson valamilyen szinten gondolkodók kiemelt célországa Németország. A magyarok és a csehek körében többen említették még Ausztriát és Nagy-Britanniát, a lengyelek pedig Franciaországba és Nagy-Britanniába mennének még szívesen. A munkavállalás időtartamára vonatkozó kérdésre adott válaszokból kiderül, hogy a munkavállaláson gondolkodók 20-25%-a inkább a határmenti ingázást preferálja, nem szándékozik még időlegesen sem áttelepedni a jelenlegi tagországok valamelyikébe. Egy másik nagyobb csoport 1 évnél hosszabb időszakban gondolkodik.
- A három csatlakozásra váró tagország lakosainak többsége szerint amennyiben az Európai Unió átmeneti korlátozást vezetne be a munkaerő szabad áramlásának szabályozására, a csatlakozó országoknak cserében különböző engedményeket kellene kérni a tárgyalások során. A magyarok a hazai mezőgazdaság védelmét és az EU polgárok termőföld-vásárlási jogának korlátozását, a lengyelek emellett még a hazai ipar védelmét kérnék cserébe. A csehek közül – a termőföldvásárlás lehetőségének korlátozása mellett – a legtöbben azt az álláspontot képviselik, hogy Csehországnak ilyen típusú korlátozást nem szabad elfogadnia és cserében ne is kérjen semmilyen engedményt.

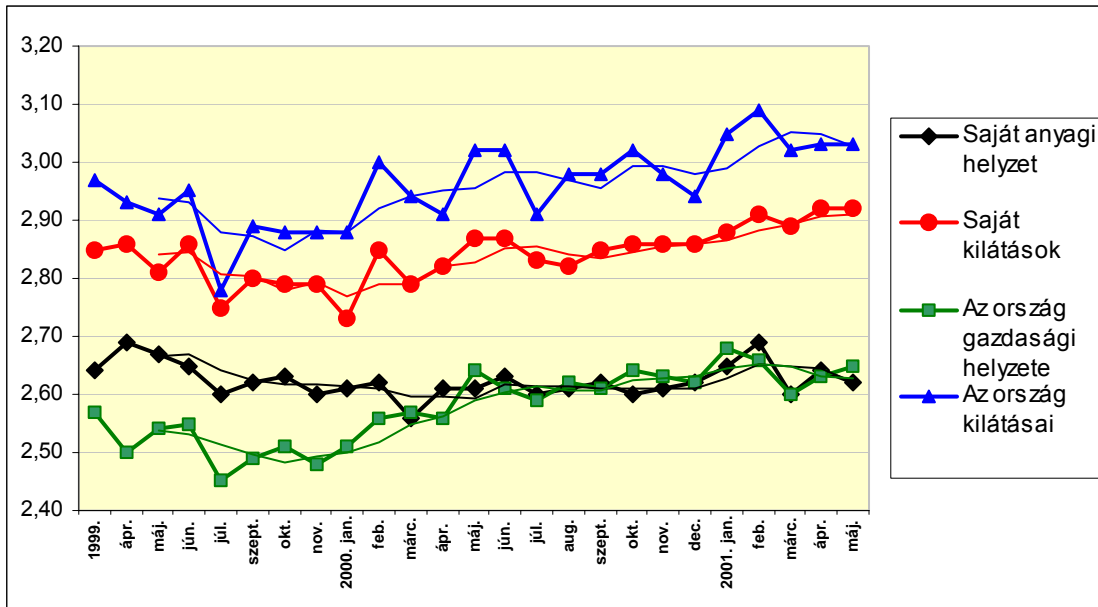
1. Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Ahogy minden hónapban, úgy 2001. májusában is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket, és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről, és milyen várakozásaik vannak a kérdés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodtunk. A saját anyagi és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos értékelő válaszok megoszlását aszerint is vizsgáltuk, hogy a válaszadó a fogyasztási, a vagyoni, a pénzügyi és turisztikai dimenziókban milyen helyet foglal el a társadalmon belül. Egy indexszámítást követően mind a négy előbb említett dimenzióban hét (a pénzügyi dimenzióban összevonás után hat, a turisztikaiban öt) hierarchikusan egymáshoz kapcsolódó csoportba soroltuk a minta tagjait. A vizsgálat eredményeit az alábbiakban foglaljuk össze.

- Folytatódott a saját anyagi helyzettel és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos kilátásoknak 1999. vége óta tartó, fokozatosan javuló tendenciát mutató alakulása, de önmagában az előző hónaphoz mért változás egyik esetben sem szignifikáns (1.1. és 1.2. ábra). Nem jelentős a saját anyagi, illetve az ország gazdasági helyzetének megítélésébe történt változás sem, és ez mindkét adat a 2000. tavasza óta tartó, leginkább stagnálásnak nevezhető folyamatba illik.
- A négy kérdésben elfoglalt álláspontok egymással eltérő erejű, de szignifikáns és pozitív kapcsolatot mutatnak (1.5. – 1.9. táblázat). Eszerint minél elégedettebb valaki saját anyagi, vagy az ország gazdasági helyzetével, annál pozitívabban látja a következő 12 hónapra vonatkozó várakozásait. Ugyanezt mondhatjuk el a saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetének tekintetében is: minél kedvezőbbnek látja valaki saját jövőjét, annál nagyobb valószínűséggel vár az ország gazdasága esetében is pozitív változásokat.
- A kérdezett életkora, iskolai végzettsége, jövedelmi helyzete és gazdasági aktivitása jelentősen meghatározza a saját anyagi helyzettel és kilátásokkal kapcsolatos véleményeket (1.10. táblázat). A magasabb iskolai végzettségűek, a 40 év alattiak, a legfelső jövedelmi ötdobbe tartozók és a gazdaságilag aktívak jobbnak látják saját helyzetüket, mint a többi társadalmi csoport tagjai. A nem és a lakóhely hatása csekélynek mutatkozik. Az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetének megítélésében ugyanezeket a hatásokat találjuk, de erejük lényegesen kisebb.
- Jól magyarázza a tárgyalt kérdésekre adott válaszokat a megkérdezettek helye a társadalom fogyasztási-vagyoni szerkezetében (1.11. táblázat). Az általunk vizsgált négy – fogyasztási, vagyoni, pénzügyi és turisztikai – dimenzió mindegyikében erős a kapcsolatot az indexek által meghatározott pozíció és az anyagi, valamint az ország gazdasági helyzetének megítélése között. Minél előrébb helyezkedik el valaki a fogyasztási-vagyoni hierarchiában, annál jobbnak ítél meg saját anyagi, illetve az ország gazdasági helyzetét és annál optimistábban látja a közeljövőt is. Ebben az esetben is megfigyelhető, hogy a fogyasztási-vagyoni szerkezetben elfoglalt pozíció erősebb kapcsolatot mutat a saját helyzet megítélésével, mint az ország gazdasági helyzetének értékelésével.

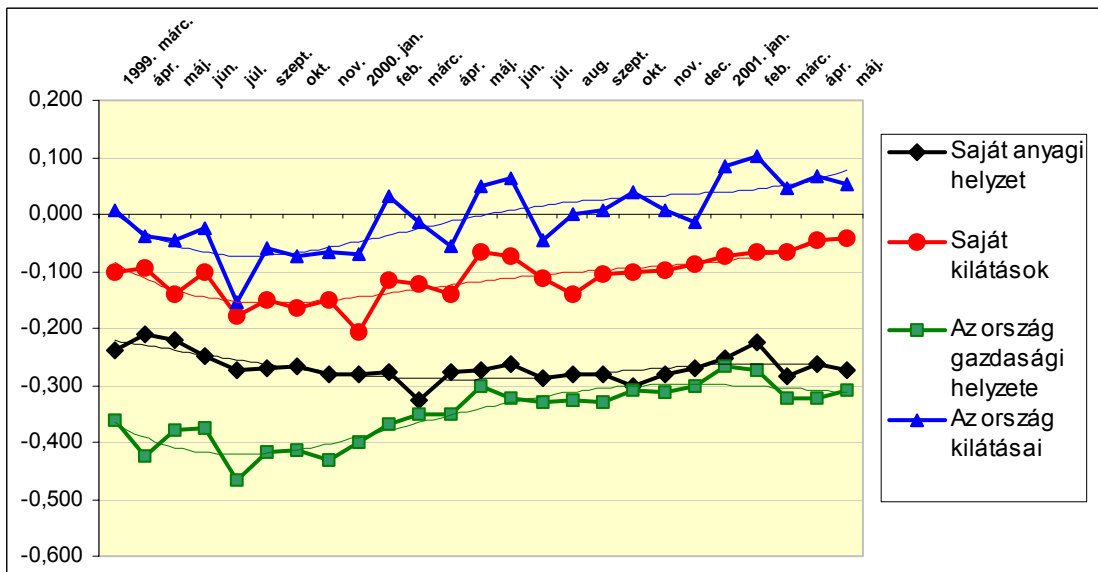
1.1. sz. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

A grafikonon szereplő görbék az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1– nagyon rossz, 5 – nagyon jó). A görbékhez illesztett trendvonalak háromhavi mozgóátlag-számítással készültek. Ennek lényege, hogy az adott havi adat a három legutolsó hónap adatainak átlagaként áll elő.

1.2. sz. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – időbeli összehasonlítás

A grafikonon szereplő görbék az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott pozitív és negatív vélemények számának különbségét mutatják az összes érvényes válaszhoz viszonyítva. A mutató értéke 0, ha a pozitív és negatív vélemények száma azonos, -1, ha nincs pozitív vélemény és +1, ha nincs negatív vélemény. A görbékhez illesztett trendvonalak negyedfokú polinomiális típusúak.

1.1.-1.2. sz. táblázat. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről (ötfokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	N=	%
Nagyon jó	4	0,2
Jó	121	7,9
Nem is jó, nem is rossz	857	56,3
Rossz	382	25,1
Nagyon rossz	158	10,4
<i>Összesen</i>	<i>1522</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,62</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	2	0,2

	N=	%
Sokkal jobb, mint most	14	1,0
Jobb, mint most	291	20,5
Ugyanilyen	747	52,6
Roszbabb, mint most	294	20,7
Sokkal rosszabb, mint most	73	5,1
<i>Összesen</i>	<i>1418</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,92</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	106	6,9

*Az összes megkérdezett százalékában

1.3.– 1.4. sz. táblázat. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről (ötfokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	N=	%
Nagyon jó	3	0,2
Jó	106	7,3
Nem is jó, nem is rossz	786	54,1
Rossz	492	33,8
Nagyon rossz	67	4,6
<i>Összesen</i>	<i>1453</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,65</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	71	4,7

	N=	%
Sokkal jobb, mint most	8	0,6
Jobb, mint most	338	24,6
Ugyanilyen	758	55,0
Roszbabb, mint most	237	17,2
Sokkal rosszabb, mint most	36	2,6
<i>Összesen</i>	<i>1378</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>3,03</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	146	9,6

*Az összes megkérdezett százalékában

1.5. sz. táblázat A saját anyagi helyzet és az arra vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	34,2	57,7	8,1	100,0	111
Se nem jó, se nem rossz	23,6	57,0	19,4	100,0	793
Roszs	15,6	44,5	39,8	100,0	512
Összesen	21,5	52,5	25,9	100,0	1416
chi2=92,8; szf=4; szgf=0,000					

1.6. sz. táblázat A saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetének értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jó	Se nem jó, se nem rossz	Roszs	Összesen	N=
Jó	28,1	52,1	19,8	100,0	121
Se nem jó, se nem rossz	8,3	61,2	30,5	100,0	820
Roszs	1,2	43,3	55,5	100,0	508
Összesen	7,5	54,2	38,4	100,0	1449
chi2=178,5; szf=4, szgf=0,000					

1.7. sz. táblázat A saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	38,1	54,2	7,6	100,0	118
Se nem jó, se nem rossz	29,3	55,1	15,6	100,0	782
Roszs	15,3	54,9	29,8	100,0	477
Összesen	25,2	55,0	19,8	100,0	1377
chi2=71,2; szf=4, szgf=0,000					

1.8. sz. táblázat A saját anyagi helyzetre és az ország gazdasági helyzetére vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jobb lesz	15,9	58,4	25,7	100,0	296
Nem változik	6,3	58,4	35,4	100,0	718
Roszbabb lesz	3,2	42,4	54,4	100,0	344
Összesen	7,6	54,3	38,1	100,0	1358
chi2=86,5; szf=4, szgf=0,000					

1.9. sz. táblázat Az ország gazdasági helyzete és az arra vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	52,6	35,5	11,9	100,0	293
Se nem jó, se nem rossz	20,7	67,1	12,2	100,0	705
Roszs	8,4	47,0	44,5	100,0	321
Összesen	24,8	55,2	20,0	100,0	1319
chi2=300,7; szf=4, szgf=0,000					

1.10. sz. táblázat Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
Férfi	2,66	2,98	2,68	3,03
Nő	2,59	2,85	2,61	3,03
<i>Együtt</i>	2,62	2,92	2,65	3,03
<i>N=</i>	1522	1418	1453	1378
ÉLETKOR				
18-39	2,72	3,08	2,65	3,05
40-59	2,54	2,86	2,63	3,04
60-	2,61	2,74	2,66	2,99
<i>Együtt</i>	2,63	2,92	2,65	3,03
<i>N=</i>	1519	1415	1451	1376
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,45	2,70	2,63	2,93
szakmunkásképző	2,52	2,98	2,58	3,00
érettségi	2,78	2,99	2,66	3,09
felsőfokú	2,98	3,12	2,81	3,20
<i>együtt</i>	2,62	2,92	2,65	3,03
<i>N=</i>	1522	1418	1453	1378
JÖVEDELMI HELYZET				
legsó ötöd	2,31	2,71	2,60	2,85
második ötöd	2,45	2,89	2,57	2,99
harmadik ötöd	2,56	2,91	2,66	3,05
negyedik ötöd	2,74	3,03	2,67	3,14
legfelső ötöd	2,99	3,04	2,82	3,18
<i>együtt</i>	2,61	2,92	2,67	3,04
<i>N=</i>	1115	1041	1074	1027
GAZDASÁGI AKTIVITÁS				
alkalmazott	2,72	3,00	2,65	3,05
önálló, vállalkozó	2,90	3,12	2,77	3,18
nyugdíjas	2,50	2,75	2,64	2,98
munkanélküli	2,10	2,92	2,47	2,89
egyéb inaktív	2,74	2,97	2,67	3,08
<i>együtt</i>	2,63	2,91	2,65	3,03
<i>N=</i>	1521	1418	1452	1377
TELEPÜLÉS JOGÁLLÁSA				
Budapest	2,67	2,93	2,61	3,15
megyei jogú város	2,67	3,02	2,69	3,08
város	2,63	2,91	2,66	3,03
község	2,57	2,85	2,64	2,94
<i>együtt</i>	2,62	2,92	2,65	3,03
<i>N=</i>	1522	1418	1453	1378

1.11. sz. táblázat Az állampolgárok saját anyagi- és az ország gazdasági helyzetének szubjektív megítélése fogyasztási, vagyoni, pénzügyi és turisztikai jellemzők szerinti bontásban (válaszok átlaga ötfokú skálán)

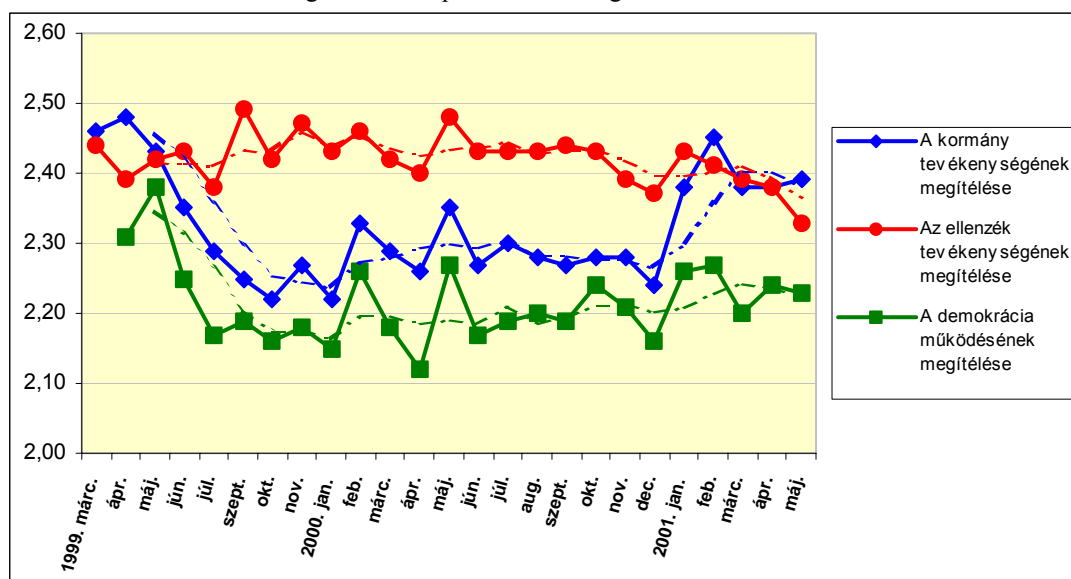
	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva	Az eredetileg a csoportba sorolt egyének száma
FOGYASZTÁSI INDEX					
F1	2,03	2,40	2,42	2,72	88
F2	2,36	2,76	2,61	2,84	281
F3	2,48	2,81	2,67	3,00	224
F4	2,56	2,94	2,64	3,11	247
F5	2,76	3,01	2,65	3,10	288
F6	2,90	3,13	2,67	3,10	247
F7	3,11	3,06	2,75	3,17	142
<i>együtt</i>	2,62	2,91	2,64	3,03	1516
<i>N=</i>	1513	1412	1444	1371	-
VAGYON INDEX					
V1	2,40	2,77	2,66	2,86	264
V2	2,42	2,82	2,58	3,02	255
V3	2,62	2,93	2,60	3,01	218
V4	2,60	3,00	2,60	3,09	210
V5	2,76	2,96	2,65	3,09	234
V6	2,77	2,93	2,73	3,09	196
V7	3,02	3,07	2,73	3,11	147
<i>együtt</i>	2,62	2,92	2,65	3,03	1524
<i>N=</i>	1522	1418	1453	1378	-
PÉNZÜGYI INDEX					
P1	2,42	2,75	2,63	2,97	536
P2	2,59	2,89	2,60	2,99	357
P3	2,65	3,00	2,60	3,03	247
P4	2,86	3,15	2,74	3,11	198
P5	2,94	3,10	2,72	3,13	128
P6	3,18	3,01	2,79	3,35	45
<i>együtt</i>	2,62	2,92	2,65	3,03	1512
<i>N=</i>	1509	1408	1440	1368	-
TURISZTIKAI INDEX					
T1	2,46	2,81	2,61	2,98	1022
T2	2,85	3,10	2,67	3,13	249
T3	2,91	3,09	2,72	3,13	149
T4	3,25	3,29	2,84	3,17	61
T5	3,30	3,23	2,83	3,09	41
<i>együtt</i>	2,62	2,92	2,65	3,03	1522
<i>N=</i>	1519	1416	1450	1376	-

2. A politika szereplőinek és a demokrácia állapotának lakossági megítélése

Májusban a kormány eddigi tevékenységét a válaszadók jobbnak ítélték, mint az ellenzékét. Az elmúlt hónaphoz képest mért változás elsősorban az ellenzékét negatívan értékelő válaszok arányának növekedése miatt következett be. A demokrácia magyarországi működését a magyar lakosság továbbra is rossznak ítéli.

2.1. sz. ábra A kormány és az ellenzék tevékenységének megítélése időbeni összehasonlításban

A grafikonon szereplő görbék az 1999. március óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok a válaszok a négyfokú skálán (1 – egyértelműen negatívan, 4 – egyértelműen pozitívan) mért válaszok átlagait jelentik az adott kérdésben, az adott hónapban. A görbékhez illesztett trendvonalak háromhavi mozgóátlag-számítással készültek. Ennek lényege, hogy az adott havi adat a három legutolsó hónap adatainak átlagaként áll elő.

A kormány tevékenységét értékelő válaszok átlaga ebben a hónapban 2,39 volt. A kormány tevékenységét inkább jónak ítélik aránya valamelyest alacsonyabb a negatívan minősítőkénel, csökkent azonban a különbség a szélső kategóriába eső válaszok aránya. A nagyon rossz minősítést adók aránya májusban is kétszerese volt a kormány tevékenységét nagyon jónak értékelőkénél.

A legfiatalabbak, tehát a 18-29 évesek (2,51) és a legidősebbek, a 70 év feletti (2,54) véleménye valamivel jobb az Orbán-kormány eddigi teljesítményéről, mint a más korcsoportba tartozóké, elsősorban a 50-59 évesek véleményénél (2,28). A felsőfokú végzettségűek (2,57) véleménye kedvezőbb a kormány eddigi tevékenységéről, mint más iskolai végzettségűeké. A lakóhely szerinti különbségek mértéke kisebb, mint a korábbi hónapokban volt.

2.1. sz. táblázat. Az Orbán-kormány tevékenységének megítélése

(négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitívan	84	6,4
Inkább pozitívan	530	40,1
Inkább negatívan	531	40,1
Egyértelműen negatívan	177	13,4
<i>Összesen</i>	<i>1322</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,39</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	202	13,2

*az összes megkérdezett százalékában

Az áprilisi adatokhoz képest az ellenzék tevékenységének megítélésében negatív irányú változás következett be, mely statisztikailag 0,083-as szinten szignifikánsnak bizonyult (május: 2,33, április: 2,38). A pozitív véleményt formálók aránya 40%, a negatív véleményt formálóké pedig 60%. Ezen belül az egyértelműen negatív minősítést adók aránya (11%) közel négyszerese az egyértelműen pozitívan vélekedőkének (3,3%). Továbbra is megfigyelhető az a különbség, hogy a négyfokú skála két szélső kategóriájába arányosan kevesebb válasz érkezik az ellenzék, mint a kormány megítélésekor. Az ellenzék tevékenységének értékelésekor a bizonytalanok aránya továbbra is kétszerese a kormány megítélése esetében regisztráltaknak.

A társadalmi-demográfiai változók nem mutattak számottevő kapcsolatot az ellenzékéről alkotott véleményekkel, az ellenzék működésének megítélésénél tehát kisebb különbségek tapasztalhatóak az egyes társadalmi csoportok között, mint a kormány esetében. Az ellenzék tevékenységét az 30-39 évesek és a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók a lakosság átlagánál jobbnak ítélték.

2.2. sz. táblázat Az ellenzék munkájának megítélése (négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitívan	38	3,3
Inkább pozitívan	423	37,0
Inkább negatívan	557	48,7
Egyértelműen negatívan	126	11,0
<i>Összesen</i>	<i>1144</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,33</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	380	25,0

*az összes megkérdezett százalékában

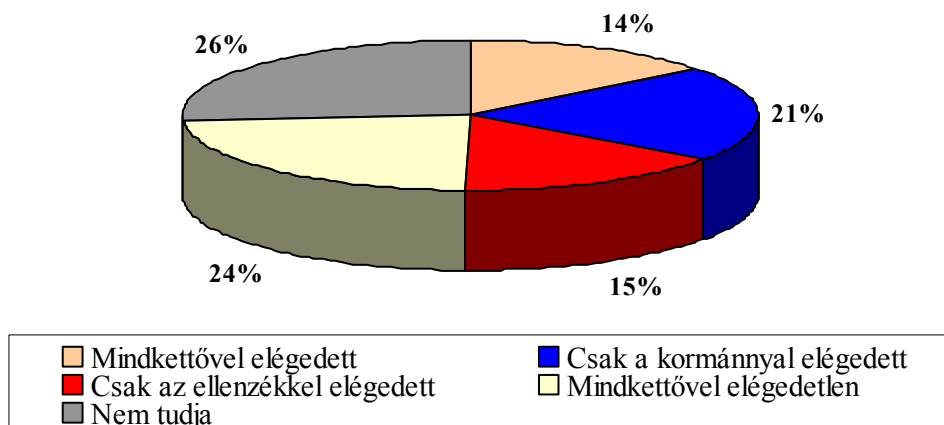
Megvizsgáltuk azt is, hogy a kormány és az ellenzék megítélése között milyen kapcsolat van. A válaszadók egynegyede vagy a kormány vagy az ellenzék eddigi teljesítményéről nem tudott egyértelmű értékelést adni. A válaszadók 23%-a mind a kormány, mind pedig az ellenzék tevékenységével elégedetlen, és 14% azok aránya, akik mindkettővel elégedettek. Csak a kormány tevékenységével elégedett a

válaszadók 21%-a, és csak az ellenzék munkáját ítéli meg pozitívan 15%-uk (2.3. sz. táblázat és 2.1. sz. ábra).

2.3. sz. táblázat A kormány és az ellenzék tevékenységének együttes megítélése

	N=	%	Érvényes válaszok %-ában
Mindkettővel elégedett	215	14,1	14,2
Csak a kormánnyal elégedett	314	20,6	20,7
Csak az ellenzékkel elégedett	232	15,2	15,3
Mindkettővel elégedetlen	356	23,4	23,5
Nem tudja	397	26,1	26,2
(Összesen)	1514	99,4	100,0
Nem válaszolt	10	0,6	-
Összesen	1524	100,0	-

2.2. sz. ábra A kormány és az ellenzék tevékenységének együttes megítélése

A magyar demokrácia megítélésében az áprilisi adatokhoz képest májusban nem történt szignifikáns változás. Az e havi érvényes válaszok átlaga 2,23, míg áprilisban ugyanez a mutató 2,24 volt. Ebben a hónapban az elégedetlenek aránya másfélszerese volt az elégedettekének.

Az átlagosnál elégedettebbnek mutatkoznak a 18-29 évesek (2,38) és a 70 év feletiek (2,38) és a felsőfokú végzettségűek (2,33). Minél elégedettebb valaki az Orbán-kormány tevékenységével, annál pozitívabban nyilatkozik a demokrácia magyarországi működéséről. Az ellenzék és a demokrácia működésének megítélése között nem tapasztalható hasonlóan erős kapcsolat.

2.4. sz. táblázat Elégedettség a demokrácia működésével (az érvényes válaszok százalékában, négyfokú skálán: 4 – nagyon elégedett, 1 – nagyon elégedetlen)

	N=	%
Nagyon elégedett	19	1,4
Elégedett	481	35,1
Elégedetlen	663	48,4
Nagyon elégedetlen	207	15,1
<i>Összesen</i>	<i>1370</i>	<i>100,0</i>
Átlag	2,23	
Nem tudja, nem válaszolt*	154	10,1

*az összes megkérdezett százalékában

2.5. sz. táblázat A kormány és az ellenzék tevékenységének, valamint a demokrácia magyarországi működésének lakossági megítélése a válaszadók fogyasztási, vagyoni, pénzügyi és turisztikai jellemzői szerint

	A kormány megítélése	Az ellenzék megítélése	A demokrácia működésének megítélése	Az eredetileg a csoportba sorolt egyének száma
FOGYASZTÁSI INDEX				
F1	2,26	2,29	2,22	88
F2	2,28	2,33	2,11	281
F3	2,45	2,32	2,27	224
F4	2,39	2,21	2,21	247
F5	2,40	2,39	2,26	288
F6	2,48	2,30	2,26	247
F7	2,47	2,46	2,29	142
<i>együtt</i>	2,40	2,33	2,23	1516
N=	1314	1138	1362	-
VAGYON INDEX				
V1	2,30	2,35	2,16	264
V2	2,35	2,36	2,20	255
V3	2,41	2,39	2,29	218
V4	2,35	2,36	2,24	210
V5	2,44	2,20	2,23	234
V6	2,46	2,33	2,21	196
V7	2,49	2,29	2,30	147
<i>együtt</i>	2,39	2,33	2,23	1524
N=	1322	1144	1370	-
PÉNZÜGYI INDEX				
P1	2,31	2,27	2,19	536
P2	2,46	2,27	2,25	357
P3	2,35	2,45	2,20	247
P4	2,47	2,41	2,26	198
P5	2,46	2,32	2,27	128
P6	2,53	2,33	2,22	45
<i>együtt</i>	2,40	2,33	2,23	1512
N=	1310	1133	1359	-
TURISZTIKAI INDEX				
T1	2,34	2,34	2,16	1022
T2	2,46	2,30	2,33	249
T3	2,53	2,30	2,36	149
T4	2,52	2,27	2,33	61
T5	2,51	2,31	2,49	41
<i>együtt</i>	2,39	2,33	2,23	1522
N=	1320	1141	1369	-

3. Az infláció mértékének lakossági megítélése és a nyugdíjmelés módjával kapcsolatos preferenciák

A 2001. májusi adatfelvétel során a fogyasztói árindex alakulásáról általában és az élelmiszerárak változásáról külön is érdeklődtünk. Ennek során az infláció elmúlt egyévi változásának irányáról és annak nagyságáról, a kormány idei inflációs terveiről és az ezévi árindex nagyságáról kérdeztük a felnőttkorú magyar lakosságot. Ezt követően a nyugdíjmelés két lehetséges módját kínáltuk fel választási alternatívaként a megkérdezetteknek, majd arra voltunk kíváncsiak, hogy az idei 13,8%-os nyugdíjmelés nyomán hogyan változik a nyugdíjasok életszínvonala a tavalyihoz képest a magyar lakosok szerint.

3.1. Az infláció mértékének lakossági megítélése

A magyar lakosság 99%-a szerint a fogyasztói árak az elmúlt 12 hónap folyamán emelkedtek. Az általuk erre az időszakra becsült átlagos infláció 21,9%. A szélsőséges becslések hatását csökkentendő két módon is korrigáltuk a válaszok átlagát. Először mind a legkisebb, mind pedig a legnagyobb értékeket tartalmazó 5-5 százaléknyi választ elhagytuk az átlag képzésekor. Másodízben egy kritikus ponttól távolabb eső értékeket kisebb súllyal vettünk számításba az átlag kiszámításakor (Huber-féle becslés). Az átlag értéke így valamelyest alacsonyabb lett, az első eljárással 20%, a másodikkal pedig 18,7%. A valós adathoz legközelebb álló 10%-ot a válaszadók 11%-a találta el. Az ennél kisebb értéket említők aránya mindössze 3% volt (3.1.a. táblázat). A válaszadók leggyakrabban 20%-os inflációt említettek az elmúlt 12 hónap vonatkozásában (lásd az érvényes válaszok módusza a 3.1.b. táblázatban). Nem tudott határozott választ adni a megkérdezettek 14%-a.

3.1.a. sz. táblázat

A fogyasztói árindex változásának nagysága az elmúlt 12 hónapban (azok körében, akik szerint a fogyasztói árak növekedtek az elmúlt évben, %)

	N=	%
1-9	46	3,0
10	165	11,0
11-14	120	8,0
15-19	257	17,2
20-24	322	21,5
25-34	245	16,4
35-	137	9,2
Nem tudja	207	13,8
Összesen	1497	100,0

3.1.b. sz. táblázat

A fogyasztói árindex változásának nagysága az elmúlt 12 hónapban (azok körében, akik szerint a fogyasztói árak növekedtek az elmúlt évben, %)

Az érvényes válaszok átlaga	21,9
Az érvényes válaszok korrigált átlaga - 5%-os trimmeléssel*	20,0
Az érvényes válaszok korrigált átlaga - Huber-féle becsléssel**	18,7
Az érvényes válaszok mediánja	20,0
Az érvényes válaszok módusza	20,0
Nem tudja, nem válaszolt*** (%)	13,6
Az érvényes válaszok száma, N=	1292

*Az eljárás során az összes említés közül a legalacsonyabb és a legmagasabb 5-5%-ot „levágtuk”, és az átlagot csak a fennmaradó érvényes válaszok alapján képeztük.

**Az eljárás egy megadott kritikus értéktől kisebb és nagyobb említéseket 1-es értéknél kisebb súllyal vesz figyelembe az átlagszámítás során.

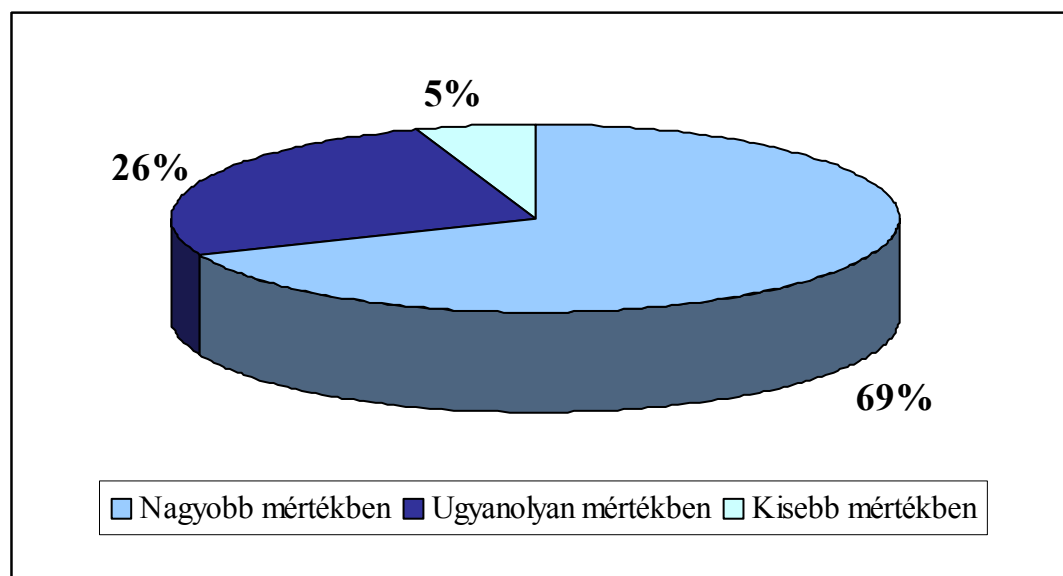
***Az összes megkérdezett %-ában.

Megvizsgáltuk, hogy kik azok, akik helyes, vagy megközelítőleg helyes becslést adtak az adatfelvételt megelőző 12 hónapban tapasztalt áremelkedés mértékére. Helyesen becslőnek tekintettük azokat, akik legfeljebb 25%-kal tértek el az ebben az időszakban mért értéktől valamilyen irányban. A besoroláskor 10%-os fogyasztói árindexből indultunk ki, ehhez az értékhez képest állapítottuk meg a kategóriák határait. A besorolás nyomán a megkérdezettek közel egynegyede (23%) került a nagyjából helyesen becslők, 1,6%-a a jelentősen alulbecslők, 76%-a pedig a jelentősen felülbecslők közé. A nagyjából helyesen becslők között a teljes népességen belüli részarányuknál nagyobb arányban találunk felsőfokú végzettségűeket (38%), a legfelső jövedelmi ötödbe tartozókat (32%) és a magánszektorban tevékenykedőket (28%).

A fogyasztói árak változása mellett külön is rákérdeztünk az egyik legjelentősebb jószágcsoport, az élelmiszerek árában az elmúlt 12 hónapban bekövetkezett változásra. Először arra kértük a válaszadókat, hogy általános fogyasztói árakhoz viszonyítva mondják meg, ahhoz képest az élelmiszerek ára nagyobb, kisebb, vagy ugyanolyan mértékben emelkedtek az elmúlt egy év során. A válaszadók több, mint kétharmada szerint az élelmiszerek ára jelentősebb mértékben emelkedett, mint az összes fogyasztási jószág figyelembevételével számított ár, 26%-uk szerint viszont a változás mértékben nem volt különbség. Mindössze a válaszadók 5%-a vélte úgy, hogy az élelmiszerek részpiacán tapasztalt infláció kisebb mértékű volt, mint az általános infláció (3.1. ábra). A nagyobb élelmiszerár-növekedést észlelők teljes népességbeli arányánál magasabb volt ezek aránya a nyugdíjasok (76%) között.

3.1. sz. ábra

Az élelmiszerárak változása a fogyasztói árakhoz változásához viszonyítva (az érvényes válaszok %-ában, N=1431)

Ezt követően arra kértük mindazokat, akik szerint az élelmiszerárak az általános árváltozástól eltérő mértékben alakultak, hogy becsüljék meg annak mértékét. Azok esetében, akik szerint a két jószágcsoporthoz éves átlagos árváltozásában nem volt különbség, az előző becslő kérdésre adott választ tekintettük érvényesnek és az ott kapott értéket rendeltük ezekhez az esetekhez. Így összességében a megkérdezettek 83%-a esetében rendelkezünk számszerű becslést tartalmazó válasszal. Ezek átlaga 25,2% volt. Az előzőekhez hasonlóan itt is ugyanazzal a két módszerrel korrigáltuk a becslések átlagát (3.2. táblázat). Akárcsak az általános fogyasztói árindex esetében, ez alkalommal is a 20%-os áremelkedést említették a legtöbben.

3.2. sz. táblázat

Az élelmiszer-árindex változásának nagysága az elmúlt 12 hónapban (azok körében, akik szerint az élelmiszerárak változásának mértéke eltért a fogyasztói árak változásának mértékétől az elmúlt évben, %)

	Az élelmiszerárak mértékének változása az elmúlt évben
Az érvényes válaszok átlaga	25,2
Az érvényes válaszok korrigált átlaga - 5%-os trimmeléssel*	23,5
Az érvényes válaszok korrigált átlaga - Huber-féle becsléssel**	22,1
Az érvényes válaszok mediánja	20,0
Az érvényes válaszok módusza	20,0
Nem tudja, nem válaszolt (%)	16,6
Érvényes válaszok száma, N=	1271

*Az eljárás során az összes említés közül a legalacsonyabb és a legmagasabb 5-5%-ot „levágtuk”, és az átlagot csak a fennmaradó érvényes válaszok alapján képeztük.

**Az eljárás egy megadott kritikus értéktől kisebb és nagyobb említéseket 1-es értéknél kisebb súllyal vesz figyelembe az átlagszámítás során.

2000-ben az infláció tényleges értéke meghaladta a kormány által tervezett szintet, és a gazdasági szakértők többsége hasonló helyzetre számít az idei évben is. Ez a kérdés meglehetősen nagy teret kapott a nyilvánosságban. Kíváncsiak voltunk arra, hogy a közvélemény mit gondol erről, tudja-e, hogy a kormány milyen árindexszel kalkulált prognózisában, ettől eltérő mértékű inflációra számít-e, és ha igen, milyen okokra vezeti vissza ezt a különbséget. A 3.2. táblázat párhuzamosan mutatja be a kormány prognózisára és az infláció várható értékére vonatkozó becsléseket. Az adatok szerint a lakosság alapvetően jól becsülte meg a kormány által tervezett inflációt, amennyiben figyelembe vesszük, hogy az adatfelvétel időpontjában a kormány már korrigálta a költségvetés elkészítésekor használt prognózisát¹. A tervezett fogyasztói árindexre vonatkozó becslések átlaga 9,6%, a korrigáltaké 9,1-, illetve 8,8% volt. A kormány által tervezett árindex esetében legtöbbször a 8%-os értéket említették. (3.3. táblázat). Az idei évre várható inflációt viszont a megkérdezettek – minden, az inflációra vonatkozó lakossági várakozásokat követő kutatás eredményeivel összhangban – felülbecsülték, az érvényes válaszok átlaga 19,1% volt². A korrigálás nyomán ez az átlag valamelyest közelebb került a valós értékekhez. A standard eltérés értékei ugyanakkor jól mutatják, hogy a kormány által tervezett értéksáv, tehát egy már létező, a tömegkommunikációban elhangzott, vagyis hozzáférhető információ esetében a válaszok hasonló mértékben szóródtak, mint az erre az évre várható érték esetében. Mindkét esetben meglehetősen magas, egyharmadot meghaladó mértékű volt az érvénytelen válaszok aránya. Az idei infláció mértékére vonatkozó kérdést csak azoknak tettük fel, akik szerint az magasabb lesz, mint amennyit a kormány tervezett. A megkérdezettek 1%-a válaszolta azt, hogy a várható érték alacsonyabb lesz, mint ami a kormány terveiben szerepelt, 10% szerint pedig éppen akkora lesz. Ez utóbbiak esetében a korábbi, tehát a kormány által tervezett értékre vonatkozó válaszokat vettük figyelembe az idei várható érték átlagának számításakor.

3.3. sz. táblázat

Becslés a kormány által tervezett és a várható infláció mértékére

	Mekkora inflációt tervezett idénre a kormány?	Mennyi lesz idén az infláció?
N=	953	958
Az érvényes válaszok átlaga (%)	9,6	19,1
Az érvényes válaszok korrigált átlaga - 5%-os trimmeléssel (%)	9,1	18,1
Az érvényes válaszok korrigált átlaga - Huber-féle becsléssel (%)	8,8	17,5
Standard eltérés (%)	4,7	9,6
Az érvényes válaszok mediánja (%)	9,0	17,6
Az érvényes válaszok módusza (%)	8,0	20,0
Nem tudja, nem válaszolt (%)***	37,5	37,1

*Az eljárás során az összes említés közül a legalacsonyabb és a legmagasabb 5-5%-ot „levágtuk”, és az átlagot csak a fennmaradó érvényes válaszok alapján képeztük.

**Az eljárás egy megadott kritikus értéktől kisebb és nagyobb említéseket 1-es értéknél kisebb súllyal vesz figyelembe az átlagszámítás során.

***Az összes megkérdezett %-ában.

¹ A költségvetés összeállításakor a kormány 5-7%-os inflációval számolt erre az évre, ezt a becslést utólag, 2001. április közepén 8-9%-ra korrigálta.

² Az idei évre vonatkozó lakossági várakozások mintegy 10 százalékponttal felülmúlják a szakértői becsléseket (MH, 2001.04.27).

A várható inflációt a kormány által tervezettnél nagyobbra becsülők egyötöde nem tudta megnevezni ennek okát. A legtöbben, a válaszadók egynegyede szerint a különbség külső gazdasági okokra (kölöljár alakulása, a multinacionális cégek árképzési gyakorlata, stb.) vezethető vissza. Egyötödük szerint a kormány hozzá nem értése okozza a különbséget, 14% szerint pedig a kormány szándékosan alultervezte az inflációt. A válaszadók 8%-a véli úgy, hogy a kormánynak az infláció mögötti folyamatokra nincs befolyása, 4%-uk szerint pedig ez a különbség a kormány által tervezett és a későbbi tényleges érték között minden korábbi évben megvolt.

3.4. sz. táblázat

A kormány által tervezett és a várható infláció különbségének okai

	N=	A várható inflációt a kormány által tervezettnél nagyobbra becsülők %-ában (N=1144)
A kormány szándékosan alultervezi az inflációt	163	14,2
A kormány hozzá nem értése	223	19,5
A kormánynak nincs befolyása ezekre a folyamatokra	96	8,4
Mindig is így volt	41	3,6
Külső gazdasági okok miatt	277	24,2
Egyéb	276	24,1
Nem tudja	236	20,6

Megjegyzés. Több válasz is lehetséges volt. A válaszokat az interjú során lejegyeztük, majd utólag kódoltuk.

Külön is megkérdeztük azokat, akik szerint a várható infláció magasabb lesz idén a kormány által tervezettnél, hogy a korábbi években is tapasztalták-e a tervezett és a tényleges inflációs érték közötti különbséget. A válaszadók nagy többsége, 81%-a szerint korábban is, szinte minden évben előfordult, hogy az infláció végül is magasabb lett a tervezettnél. A magyar felnőttkorú lakosság 12%-a szerint ez csak az Orbán-, 8%-a szerint csak a Horn-, 5%-a szerint pedig csak az Antall-kormány időszakában fordult elő hasonló eset, 8% szerint pedig ez volt az első ilyen eset.

3.5. sz. táblázat

Előfordult-e már máskor is az elmúlt tíz évben, hogy az áremelkedések éves mértéke meghaladta a kormány által tervezettet? (a várható inflációt a kormány által tervezettnél nagyobbra becsülők %-ában, N=1144)

	N=	%
Ez az első ilyen eset	87	8,3
Előfordult, az Orbán-kormány időszakában	127	12,1
Előfordult, az Horn-kormány időszakában	79	7,5
Előfordult, az Antall-kormány időszakában	52	5,0
Szinte minden évben előfordult, függetlenül attól, ki is volt kormányon	852	81,4
Nem tudja	88	8,4

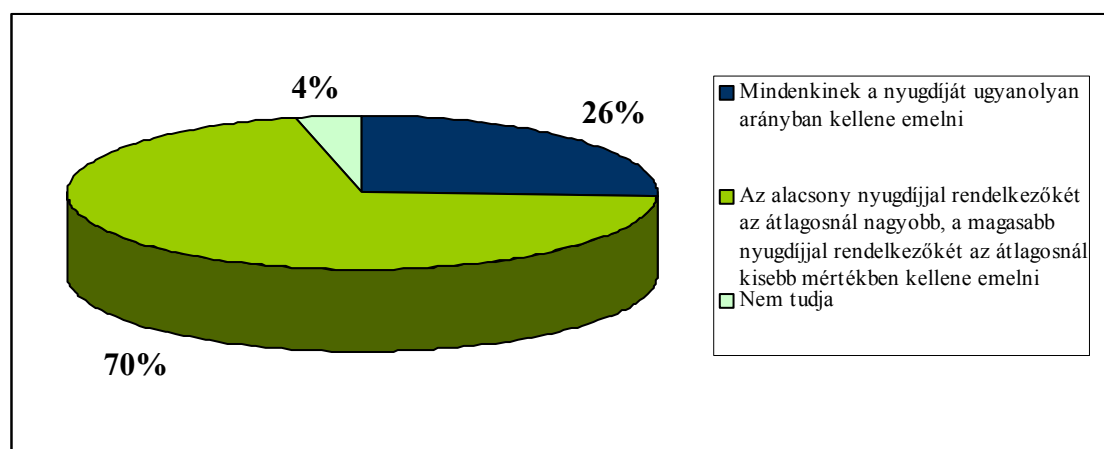
Megjegyzés. Több válasz is lehetséges volt. A válaszokat az interjú során lejegyeztük, majd utólag kódoltuk.

3.2. A nyugdíjmelés módjára vonatkozó preferenciák

A májusi kérdésblokk végén két, a nyugdíjakat, illetve a nyugdíjasokat érintő kérdésre vártunk választ a kérdezettektől. Először a nyugdíjmelés két lehetséges módja közötti választásra kértünk mindenkit. A kérdezettek eldönthették, hogy mindenkinek a nyugdíját ugyanolyan módon, vagy az alacsonyabb nyugdíjjal rendelkezőkét az átlagosnál nagyobb, a magasabb nyugdíjjal rendelkezőkét az átlagosnál kisebb mértékben emelnék-e. A válaszadók 70%-a a második lehetőség, tehát a differenciált nyugdíjmelés mellett voksolt, egynegyedük pedig a mindenki számára egyenlő mértékű emelés mellett. A megkérdezettek 4%-a nem tudott egyértelműen állást foglalni a kérdésben (3.2. ábra). A válaszadók társadalmi-gazdasági jellemzőinek vizsgálata egy-két ponton igazolja előzetes várakozásainkat, mely szerint az informáltabb és várhatóan magasabb nyugdíjat élvezők nagyobb arányban preferálják a nyugdíjrendszer biztosítási jellegéhez elvileg jobban illeszkedő azonos mértékű emelést és kevésbé a szociális szempontokat is integráló differenciált nyugdíjszámítást. A jellemzők hatását vizsgálva azt láthatjuk, hogy az elvégzett iskolai szint emelkedésével párhuzamosan nő azoknak az aránya, akik az azonos mértékű emelést preferálják. A legfeljebb általános iskolát és a szakmunkásképzőt végzettek között még nem találunk különbséget, 23-23%-uk választaná az azonos mértékű emelést, ugyanez az arány az érettségizettek esetében 28-, a diplomások között pedig 33%. A válaszokat a megkérdezettek gazdasági aktivitása is befolyásolja: az aktívak (önállók és alkalmazottak) között magasabb (28%) az azonos mértékű emelést támogatók aránya, mint a nyugdíjasok vagy egyéb inaktív csoportok között (24-24%). Szintén erősen befolyásolja a válaszok megoszlását a megkérdezettek lakóhelye is. A törésvonal a fővárosiak és a nagyobb városok lakói között húzódik: budapestiek között kirívóan magas az azonos mértékű emelést preferáló aránya (40%), a megyei jogú városokban élők között pedig rendkívül alacsony (18%). Az egyes változók önálló hatásának elkülönítése céljából futtatott logisztikus regressziós modell csak a lakóhely hatásának meglétét erősítette meg: a fővárosiak között háromszor, a kisebb városokban élők között pedig 40%-kal kisebb eséllyel találunk a differenciált nyugdíjmelést preferáló válaszadót, mint a községekben élők között.

3.2. sz. ábra

A nyugdíjmelés módjára vonatkozó preferenciák (az összes megkérdezett %-ában)

Utolsó kérdésünk az idei nyugdíjmelés várható hatására vonatkozott. Azt kérdeztük mindenkitől, hogy szerinte a nyugdíjmelés idei, 13,8%-os mértéke nyomán a

nyugdíjasok életszínvonala alacsonyabb vagy magasabb lesz-e, mint tavaly volt. A megkérdezettek fele szerint a nyugdíjasok helyzete ilyen mértékű nyugdíjemeléssel mellett nem változik, tehát a tavalyival megegyező lesz. Az életszínvonal esésére számítók a válaszadók kétötödét, az életszínvonal emelkedésére számítók pedig 8%-át teszik ki. A társadalmi-gazdasági jellemzők vizsgálata szerint a nyugdíjasok fele életszínvonal-csökkenésre, kétötödük pedig változatlan életszínvonalra számít és csak 4%-uk szerint élnek majd jobban idén a nyugdíjasok, mint tavaly. Nem tudott határozott választ adni a megkérdezettek 5%-a.

3.6. sz. táblázat

A nyugdíjasok életszínvonalának alakulása 2001-ben a tavalyi évhez képest a lakosság véleménye szerint (az érvényes válaszok %-ában)

	N=	%
Alacsonyabb lesz	594	39,0
Nem változik	739	48,6
Magasabb lesz	118	7,7
Nem tudja	70	4,6
Összesen	1521	100,0
Nem válaszolt*	3	0,2

*Az összes megkérdezett %-ában

4. A munkaerő szabad áramlásának lakossági megítélése a közép-kelet-európai államokban

2001. májusában három csatlakozásra váró országban: Magyarországon, Csehországban és Lengyelországban azt próbáltuk meg föltérképezni, hogy a felsorolt országok lakosságának mekkora a munkavállalási hajlandósága az Európai Unió irányába, mely országokban vállalnának munkát az arra vállalkozók és mennyi ideig. Kíváncsiak voltunk az érintett országok közvéleményének reagálására a munkaerő szabad mozgása terén az EU által felvetett korlátozásokkal kapcsolatosan. Csehországban 1014, Lengyelországban pedig 1032 embernek tették fel ugyanazokat a kérdéseket és ugyanazokkal a módszerekkel, mint Magyarországon.

A magyarok, a csehek és a lengyelek Európai Unión belüli munkavállalási hajlandósága nem változott lényegesen a tavaly szeptember óta eltelt időszakban. Kisebbségi eltérések azonban megfigyelhetők az egyes országok lakosainak szándékában. Legnagyobb arányban a lengyelek, legkisebb arányban pedig a csehek mondják azt, hogy a csatlakozást követően biztosan megpróbálnának az EU-n belüli munkavállalással. Valamilyen szinten a lengyelek 37%-át, a magyarok és a csehek 22-22%-át foglalkoztatja az EU-n belüli munkavállalás gondolata, a teljes egészében elszántak aránya ezeknek csupán egyharmada vagy annál is kevesebb (13-, 7-, illetve 4%). Az EU-n belüli munkavállalást biztosan megkísérlők és a lehetőséget nem kizárók együttes aránya (a 4.1. táblázat első három sora) Magyarországon és Csehországban nem változott az eltelt közel háromnegyed év alatt, a lengyelek között a három kategóriába esők aránya mindösszesen 8 százalékponttal, tehát szignifikáns mértékben emelkedett. Csehországban jelentősen növekedett ebben az időszakban a próbálkozást is teljes egészében kizárók aránya, miközben csökkent a valószínűleg nem próbálkozóké.

A csatlakozást követően a jelenlegi tagországok valamelyikében munkát vállalni szándékozók, vagy ezt a lehetőséget teljesen el nem vetők kétharmada férfi és egyharmada nő, fele 30 év alatti, egynegyede 30-39 éves, egyharmada szakmunkásképzőt végzett, egyharmada érettségizett, 15%-a pedig diplomás.

4.1. sz. táblázat

Munkavállalási hajlandóság az EU-ban az ország csatlakozását követően (a megkérdezettek %-ában)

	Magyarország		Csehország		Lengyelország	
	2000.09.	2001.05.	2000.09.	2001.05.	2000.09.	2001.05.
Igen és biztosan meg is próbálom	6	7	4	4	10	13
Igen és valószínűleg megpróbálom	7	7	7	8	8	10
Ajánlatot megfontolnék, de magamtól nem próbálnám meg	9	9	11	10	11	14
Még túl korai ezen gondolkodni	9	7	12	10	16	15
Nem, valószínűleg nem próbálnék	12	11	27	17	18	15

Egészen biztosan nem próbálkoznék	53	57	33	45	33	31
Nem tudja, nem válaszolt	4	2	6	6	4	2
Összesen	100	100	100	100	100	100

Azoktól, akik valamilyen szinten fontolgatják az EU-n belüli majdani munkavállalás lehetőségét, azt is megkérdeztük, hogy mely országban vállalnának legszívesebben munkát és mennyi időre. A legkedveltebb célország mindhárom csatlakozásra váró ország lakosai között Németország: a munkavállalásra hajlandó lengyelek 48-, a csehek 43-, valamint a magyarok 40%-a ezt az országot választaná. Az EU-ban munkát vállalni szándékozó magyarok egynegyede Ausztriát, 10%-a pedig az Egyesült Királyságot jelölte meg. A lengyelek között az Egyesült Királyság és Franciaország került még nagyobb számban említésre (9-9%), Csehországban pedig az Egyesült Királyság (13%) és Ausztria (11%).

A jelenlegi EU-tagországokon belüli munkavállaláson gondolkodók egyötöde-egynegyede semmiképpen sem akar egyúttal költözködni is. A munkavállaláson gondolkodók magyarországiak 18%-a, csehországiak 23%-a és lengyelországiak 25%-a időről-időre elmenne dolgozni, azonban továbbra is saját országában élne. Tartósan külföldön csak a lengyel munkavállalásra hajlandók 13%-a, a csehek és a magyarok 5-5%-a telepedne le. A többiek főként középtávú, 1-2 éves munkavállalást tartának elképzelhetőnek. A munkavállalás időtartamát tekintve a válaszadók mindhárom országban nagyon határozottnak mutatkoztak, bizonytalan válasz alig-alig érkezett.

4.2. sz. táblázat

A munkavállalás preferált időtartama (azok körében, akik valamelyest elhatározottak a külföldi munkavállalást illetően: a 3.1. táblázat első három sorába esők)

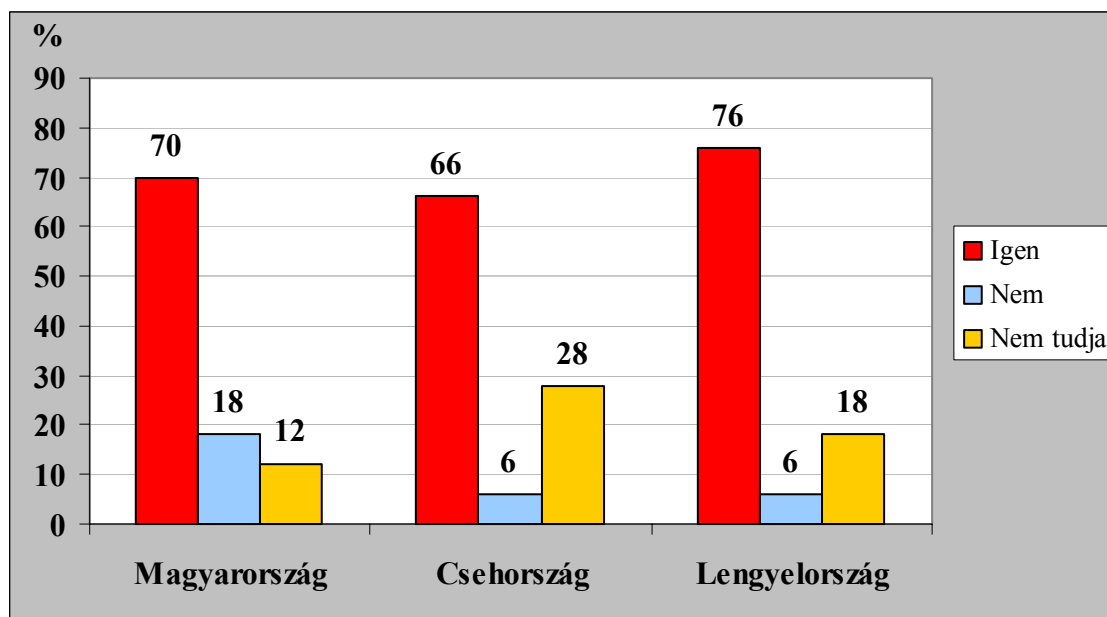
	Magyarország	Csehország	Lengyelország
Kb. 2 hónapra	4	5	4
Legfeljebb 6 hónapra	14	-	11
Legfeljebb 1 évre	18	23	14
Legfeljebb 2 évre	19	20	16
Több, mint 2 évre	18	24	12
Tartósan külföldön telepedne le	5	5	13
Időről-időre kimennék dolgozni, de továbbra is az országban élnék	18	23	25
Nem tudja	4	-	5
Összesen	100	100	100

Ezt követően az Európai Unió jelenlegi, a munkaerő időszakos korlátozását tartalmazó feltételéről kérdeztük a három ország lakosainak véleményét. Arról érdeklődtünk, hogy egy ilyen korlátozó intézkedés bevezetése esetén a megkérdezettek szerint saját országuknak kellene-e cserében engedményeket kérnie a csatlakozási tárgyalások során. A válaszadók többsége szerint országa kormányának a korlátozások ellenében engedményeket kellene kérnie a csatlakozási folyamat során (4.1. ábra). A legnagyobb arányban a lengyelek (76%) képviselik ezt az álláspontot, de a csehek között is kétharmados a hasonló véleményen levők aránya. A magyarok közel egyötöde szerint viszont az országnak nem kellene ilyen engedményekért

folyamodnia. Ez az arány a csehek és a lengyelek esetében 6-6%. A csehek 28-, a lengyelek 18%-a határozatlannak mutatkozott a kérdésben.

4.1. sz. ábra

Ha az Európai Unió csatlakozási feltételként többéves átmeneti időszakot állapítana meg, mely alatt korlátozná a szabad munkavállalás feltételeit az Európai Unió országokban a csatlakozó országok állampolgárai számára, Ön szerint cserében országának kellene-e engedményeket kérnie a csatlakozási tárgyalásokon (a megkérdezettek %-ában)

Azoktól, akik szerint saját országának engedményeket kellene kérnie a munkaerő szabad áramlása korlátozásának fejében azt is megkérdeztük, hogy ezt milyen területen kellene megtenni. Hat lehetséges opciót soroltunk fel, a megkérdezetteknek ezek közül kellett egyet választani. Az eredmények azt mutatják, hogy a három ország lakosainak preferenciái eltérnek egymástól. A magyarok meglehetősen határozatlannak mutatkoztak ebben a kérdésben, egyötödük nem tudott választani a felsorolt lehetőségek közül. Közel egyötödük a hazai mezőgazdaság védelmét, ugyanennyien az EU polgárainak földvásárlási jogának korlátozását említették (4.3. táblázat). A csehek legnagyobb arányban (24%) a termőföldvásárlás lehetőségének korlátozását választották, és közel ugyanennyien (23%) mondták azt, hogy országuknak nem szabad ilyen korlátozást elfogadnia és cserében nem kell engedményeket sem kérnie. A lengyelek számára a hazai mezőgazdaság védelme bizonyult a legfontosabbnak, a megkérdezettek 35%-a választotta ezt a lehetőséget. Az EU polgárainak lengyelországi termőföld-vásárlási jogát korlátozná 20%-uk, 17%-uk pedig a hazai ipar védelmét kérné cserébe a korlátozásokért. Egyetlen ország lakosai sem preferálták a környezetvédelmi szabályozás teljesítésének könnyítését.

4.3. sz. táblázat

Milyen engedményeket kellene kérnie országának cserében az EU-tól a csatlakozási tárgyalásokon? (azok %-ában, akik szerint országának engedményeket kellene kérnie a csatlakozási tárgyalásokon a munkaerő szabad mozgását korlátozó szabályokért cserében)

	Magyarország	Csehország	Lengyelország
Enyhítést az EU környezetvédelmi szabályozásának teljesítésében	3	1	5
Az EU polgárai az országban csak korlátozottan vásárolhassanak földet	18	24	20
A hazai mezőgazdaság védelme	19	11	35
A hazai ipar védelme	10	10	17
Országának is hasonló intézkedést kell hoznia az EU munkavállalóival szemben	14	23	10
Nem szabad elfogadnunk a munkavállalásra vonatkozó semmilyen korlátozást, s nem kell kérnünk semmilyen engedményt sem	16	27	10
Nem tudja	20	4	3
Összesen	100	100	100